

Proces cyfryzacji czasopism naukowych Uniwersytetu Łódzkiego

Czasopisma Uniwersytetu Łódzkiego (UŁ) w chwili obecnej są w przejściowej fazie procesu cyfryzacji¹, ponieważ jeszcze nie wszystkie etapy pracy redakcyjnej i wydawniczej zostały przeniesione do elektronicznego środowiska, w którym dzięki rozwiązaniom technologicznym zespół redakcyjny zarządza treścią w pełni zdalnie – od momentu zgłoszenia tekstu przez autora aż do jego opublikowania. Czasopisma elektroniczne powstawały w dwojaki sposób: albo przekształcały wersję drukowaną w elektroniczną, albo powstawały od podstaw, istniejąc tylko w sieci, bez odpowiedników drukowanych. Transformacja z wersji drukowanej do wersji elektronicznej wymaga dużego nakładu pracy i pełnego zaangażowania redakcji w ten proces oraz wsparcia wydawcy. Jednakże większość redaktorów podjęła się tego trudu i obecnie są to otwarte, recenzowane czasopisma elektroniczne, spełniające ministerialne kryteria wyjściowe punktowanego czasopisma naukowego. Od tradycyjnych czasopism odróżnia je tylko forma i sposób dystrybucji. Stworzone strony internetowe czasopism posiadają przyjazny interfejs, zawierają kompletne informacje oraz oferują czytelnikom dostęp do bezpłatnych pełnych tekstów lub spisów treści i abstraktów. Proces cyfryzacji to proces otwarty, ponieważ dzięki technologii jest to ciągły proces zmian, który przed redakcjami czasopism wciąż stawia nowe wyzwania.

¹ E.A. Rozkosz, *Open Journal Systems – wartość dodana czasopisma*, „Biuletyn EBIB” 2014 nr 4(149), s. 1, www.open.ebib.pl [29-08-2014].

Historia czasopism Uniwersytetu Łódzkiego

W pierwszych latach po wojnie dorobek naukowy pracowników UŁ nie był duży. Warunki powojenne, w tym między innymi wymagania ideologiczne, trudności z drukowaniem, brak odpowiednich materiałów, laboratoriów, bibliotek oraz przeżycia wojenne miały ogromny wpływ na trudności związane z podjęciem pracy naukowej. W latach pięćdziesiątych ze względów metodologicznych wielu pracowników UŁ pisało do szuflady lub zaprzestawało pisać czy też prowadzić badania. W latach 1945-1949 pracownicy UŁ opublikowali 1845 prac, większość stanowiły artykuły i recenzje. Wydano 154 książki, były to pozycje popularnonaukowe, podręczniki uniwersyteckie, przedruki przedwojennych podręczników, skrypty z wykładów oraz kilka nowych podręczników. Drukiem prac naukowych zajmowało się Łódzkie Towarzystwo Naukowe, które pełniło nieoficjalną rolę wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego. Odegrało ono dużą rolę w rozwoju łódzkiego środowiska naukowego. Na uczelni podejmowano próby utworzenia własnego wydawnictwa, ale profesor Tadeusz Kotarbiński, rektor Uniwersytetu Łódzkiego, wyraźnie sprzeciwiał się utworzeniu wydawnictwa uczelnianego, ponieważ uważał, że obciąży ono niezbyt sprawnie wówczas funkcjonującą administrację. Pracownicy UŁ publikowali wówczas między innymi w następujących czasopiśmie: „Myśl Współczesna”, „Przegląd Socjologiczny”, „Prace Polonistyczne”, „Polonistyka”, „Państwo i Prawo” (obecnie miesięcznik Komitetu Nauk Prawnych PAN, wydawnictwo Wolters Kluwer Polska), „Zagadnienia Literackie”, „Acta Biologiae Experimentalis” oraz „Wiadomości Historyczne”. W latach 1945-1948 Łódź była najważniejszym ośrodkiem wydawniczym w ówczesnej Polsce, wydawano 59 periodyków, ale późniejsze przeniesienie redakcji większości tytułów do Warszawy spowodowało utratę ich łódzkiego charakteru oraz przerwanie współpracy z łódzkimi autorami. W Łodzi dopiero w latach pięćdziesiątych zaczęto wydawać lokalne czasopisma naukowe i popularnonaukowe².

Od 1950 roku, dzięki staraniom profesora Józefa Chałasińskiego oraz dotacjom z Ministerstwa Szkół Wyższych i Nauki, zaczęło się ukazywać najpoważniejsze łódzkie pismo naukowe tamtych lat „Przegląd Nauk Historycznych i Społecznych” (wydawca Łódzkie Towarzystwo Naukowe), prezentujące osiągnięcia nauk

² B. Baranowski, K. Baranowski, *Pierwsze lata Uniwersytetu Łódzkiego (1945-1949)*, Łódź 1985, s. 159-176; K. Baranowski, *Początki Łodzi Akademickiej*, Łódź 1996, s. 139-142.

historycznych i społecznych³. Plany zespołu redakcyjnego zakładały, że stanie się ono czasopismem o zasięgu ogólnokrajowym, ze szczególnym uwzględnieniem ścisłego związku z lokalnym środowiskiem naukowym. Po wydaniu 7 tomu tytuł przestał się ukazywać i został zlikwidowany.

W 1954 roku władze uczelni podjęły decyzję o utworzeniu uniwersyteckiego czasopisma. Były to „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego”, którego wydawcą zostało Państwowe Wydawnictwo Naukowe – Łódź. „Zeszyty” były wydawane w dwóch seriach: Seria I obejmowała nauki humanistyczno-społeczne, seria II była poświęcona naukom matematyczno-przyrodniczym. Periodyki te stały się miejscem startu młodej kadry naukowej, tutaj też powoli krystalizowały się kierunki badań młodych badaczy. Uniwersyteckie czasopisma umożliwiały też pracownikom szybsze publikowanie prac naukowych. Profesor Chałasiński pisał: „Głównym zadaniem pisma jest uzewnętrzniczyć rozproszoną dotąd bądź ukrytą w rękopisach aktywność naukową, udostępnić ją w postaci publikacji”.⁴ W pierwszych latach przede wszystkim drukowano prace magisterskie, kandydackie, pomocnicze oraz prace samodzielnych pracowników naukowych, rozprawki, przyczynki i kronikę życia naukowego.

W 1962 rozpoczęto wydawanie III serii zajmującej się naukami ekonomicznymi (wydawcą był Uniwersytet Łódzki). Seria ukazywała się przez dwadzieścia lat. W sumie wydano 218 zeszytów serii I, II i III.

W 1975 roku podjęto decyzję o zmianie, zaczęła wychodzić nowa wersja „Zeszytów” pod nowym tytułem, z nową numeracją oraz w nowej szacie graficznej – „Acta Universitatis Lodziensis” seria I, II, III. Zostały wydzielone tematycznie zeszyty naukowe z łacińskimi nazwami „Folia”. W latach osiemdziesiątych ponownie zaszły zmiany, zaniechano wydawania edycji poszczególnych serii, zeszyty ukazywały się pod samodzielnymi tytułami. Obecnie seria „Acta Universitatis Lodziensis” liczy 20 tytułów.

Wydawanie czasopism na uczelni stanowi proces ciągły, poza kolekcją „Act...” wydawane są również inne periodyki, jest ich około 40. Głównym wydawcą jest Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego – 46 tytułów. W ciągu ostatnich trzech lat powstało również kilka nowych czasopism, między innymi: roczniki „Czytanie Literatury”, Text Matters: „Journal of literature, theory and culture”, „Finanse i Prawo Finansowe”, „Władza Sądzenia”, „Studia Ceranea”, „Eastern

³ B. Baranowski, K. Baranowski, *Trudne lata Uniwersytetu Łódzkiego (1949-1956)*, Łódź 1990, s. 104-117.

⁴ *Od redakcji*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Nauki Humanistyczno-Społeczne, Seria I” 1955 z. 1, s. 7.

Review”. Obecnie na Wydziale Nauk o Wychowaniu trwają prace nad utworzeniem jeszcze jednego periodyku „Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne”.

Wersja elektroniczna czasopism

Pojawienie się technologii komputerowej i nowych narzędzi internetowych zmieniło proces publikacji wyników pracy naukowej i miało znaczący wpływ na system komunikacji naukowej, co w konsekwencji spowodowało przeprowadzenie zmian na rynku wydawniczym. Proces transformacji czasopism z wersji drukowanej do wersji elektronicznej stał się ważnym etapem w rozwoju periodyków Uniwersytetu Łódzkiego.

Początkowo Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego zapewniało na swojej witrynie zakładkę, w której poszczególne tytuły miały miejsce na zamieszczenie najważniejszych informacji o czasopiśmie. Udostępniano również spisy treści poszczególnych numerów, abstrakty artykułów, a czasami pełne teksty w formacie pdf. Referencyjną wersją czasopism była wersja drukowana, nie zajmowano się dystrybucją dokumentów elektronicznych. W późniejszym czasie redakcje zaczęły tworzyć strony internetowe i początkowo zamieszczać na nich wybrane artykuły w pełnej treści, a później całe archiwa (*The Bulletin of the Section of Logic*), ale pozostanie przy zamieszczeniu plików pdf tylko na stronie, bez dalszych działań związanych z tworzeniem metadanych w odpowiednich formatach, nie pozwala na właściwe połączenie z systemami, na odpowiednią archiwizację oraz zabezpieczenie zasobu.

Pierwszym periodykiem ukazującym się tylko w wersji elektronicznej był internetowy „Magazyn Filozoficzny Hybris”, który został założony w 2001 roku, a od 2010 jest czasopismem punktowanym (lista B, 8 pkt.). W 2005 roku na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym powstały dwa ogólnodostępne pisma elektroniczne „Przegląd Socjologii Jakościowej” oraz „Qualitative Sociology Review” (lista B, 8 punktów), które konsekwentnie realizują politykę *open access*. Koncepcja, którą zakładała redakcja: – „Stwórzmy dwa niezależne czasopisma, krajowe i międzynarodowe, wyspecjalizowane tematycznie, zgodne z ideami otwartego dostępu (*open access*), wspierane przez wybitnych naukowców zasiadających w Radzie Naukowej i redagowane przez nas samych. Razem z autorami, czytelnikami i redaktorami będziemy mogli rozpocząć swobodny przepływ informacji i osiągnąć nasze aspiracje”⁵ – została w pełni zrealizowana. Czasopisma posiadają wypracowane procedury

⁵ K. Konecki, I. Ślęzak, *Prezentacja pism: Qualitative Sociology Review i Przegląd Socjologii Jakościowej*, www.repozytorium.uni.lodz.pl [02-09-2014].

recenzji, standardy publikacyjne, schematy edycyjne. Pojedynczy numer ma około 6 tys. czytelników (z Polski i z ponad 140 krajów), odbiorcą może stać się każdy z dostępem do Internetu.

Przez parę lat, niektóre czasopisma były wydawane przez kilka zewnętrznych wydawnictw (na przykład *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Litteraria Polonica* czy *Folia Linguistica Rossica* – przez wydawnictwo *Primum Verbum*). Dość szybko zostały założone i uaktualnione ich strony internetowe, zmniejszono koszty wydawania oraz przyspieszono proces redakcyjny, ale głównie dystrybuowano wersję drukowaną.

W 2007 wydawcą wersji elektronicznej kilku czasopism⁶ został wydawca zewnętrzny *Versita* (obecnie *De Gruyter Open*), z którym początkową współpracę redakcje nawiązały indywidualnie. Następnie została podpisana umowa między Uniwersytetem Łódzkim a *Versitą*, dzięki której uregulowano sprawy formalne i finansowe. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego pozostało właścicielem tytułów i wydawcą wersji drukowanej. Umowa z nowym wydawcą zobligowała redakcje do przygotowywania poprawnych plików z artykułami, które w okresie do 30 dni od ich otrzymania były zamieszczane na platformie wydawcy. Obowiązkiem *Versity* było również stworzenie profilu internetowego czasopisma, pomoc w aplikacji i dystrybucja treści do baz abstraktowych i pełnotekstowych, dostarczanie metadanych do serwisów *open access*, administrowanie prawami licencyjnymi i pozwoleniami. *Versita* publikowała także czasopisma w modelu tradycyjnym, partnerami strategicznymi byli Springer i De Gruyter. Jedno z czasopism „*Lodz Papers in Pragmatics*”, które początkowo znajdowało się w kolekcji otwartej, po pozytywnej ewaluacji dokonanej przez De Gruytera, przeszło do tego wydawcy i od 3 lat ukazuje się w kolekcji zamkniętej. Obecnie Uniwersytet Łódzki dalej współpracuje z wydawcą *De Gruyter Open*⁷. Nowością w oferowanych usługach od 2013 roku jest współpraca wydawcy z serwisem Portico, co gwarantuje czasopismom archiwizowanie i długoterminowe przechowywanie plików. De Gruyter

⁶ Tytuły czasopism: „*Lodz Papers in Pragmatics*”, „*Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*”, „*Ecohydrology & Hydrobiology*”, „*European Spatial Research and Policy*”, „*Tourism/Turyzm*”, „*Research in Language*”, „*The Old and New Concepts of Physics*”, „*Folia Biologica et Ecologica*”.

⁷ Tytuły czasopism: „*Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*”, „*European Spatial Research and Policy*”, „*Tourism/Turyzm*”, „*Research in Language*”, „*International Studies. Interdisciplinary Political and Cultural Journal*”, „*Folia Biologica et Ecologica*”, „*Multi-cultural Shakespeare. Translation, Appropriation and Performance*”, „*Text Matters – A Journal of Literature, Theory and Culture*”.

Open oferuje również dodatkowe usługi, na przykład redakcję techniczną, językową, system internetowego składania i recenzowania manuskryptów oraz system detekcji plagiatów. Jednakże redakcje ze względu na dodatkowe koszty nie zdecydowały się na współpracę na tym polu.

Ogłoszone w 2011 roku zasady oceny polskich czasopism naukowych miały niewątpliwie wpływ na prace i decyzje redakcji, które musiały przeprowadzić zmiany w dotychczasowym systemie zarządzania czasopismem. Od tego czasu zaczęto pracować nad podniesieniem ich jakości. Zwrócono większą uwagę na sposób recenzowania artykułów, rady recenzentów, umiędzynarodowienie, składy rad redakcyjnych, częstotliwość wydawania poszczególnych numerów, umieszczanie abstraktów, słów kluczowych oraz indeksowanie we wskazanych przez Ministerstwo bazach. Pierwsza ocena czasopism wykazała liczne braki, między innymi redakcje nie publikowały listy recenzentów, często nie posiadały strony internetowej, nie wdrażano również procedury zabezpieczającej przed zjawiskiem *ghostwriting*.

Natomiast ocena w 2013 roku pokazała, że redakcje czasopism poradziły sobie z wymogami wdrożenia procedury recenzowania oraz procedury zabezpieczającej oryginalność artykułów naukowych (zapora *ghostwriting*) zgodnych z zasadami zawartymi w komunikacie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁸. Większość periodyków posiada redaktorów tematycznych i językowych, rzadziej jednak statystycznych. Powoli rośnie procentowy udział członków rad naukowych poszczególnych czasopism, zatrudnionych w zagranicznych jednostkach naukowych lub dydaktycznych. Posiadanie czynnej i aktualnej strony internetowej jest już normą. Jednakże nadal niewielki procent autorów artykułów naukowych stanowią osoby zatrudnione w jednostkach naukowych w innych krajach. Problemem, w niektórych przypadkach, jest częstotliwość wydawania poszczególnych numerów, głównym powodem takich sytuacji są zazwyczaj zmiany personalne następujące w redakcjach. Głównym językiem publikacji pozostaje język polski, pomimo deklaracji czasopisma o przyjmowaniu artykułów w innych językach. Zmiany, które się dokonały w ciągu ostatnich lat, pokazują, że redakcje są w stanie sprostać wymogom, jakie będą stawiane podczas kolejnych ocen czasopism.

Całkowicie scyfryzowane jest czasopismo „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Oeconomica”. Na Wydziale Ekonomiczno-Socjologicznym rozpoczęto implementację systemu Open Journal Systems jako platformy dla czasopism tej

⁸ Komunikat Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 maja 2013 r. w sprawie kryteriów i trybu oceny czasopism naukowych, www.bip.nauka.gov.pl [29-08-2014].

jednostki. Jest to system służący do zarządzania procesem wydawniczym oraz do publikacji pełnych tekstów artykułów w Internecie. Trzy ostatnie numery – 299, 300, 301 z 2014 roku – zostały już opublikowane na platformie OJS (przygotowywane jest kolejne czasopismo – „Finanse i Prawo Finansowe”). Trwają również prace nad przesyłaniem plików do repozytorium, aby zapewnić kompletność kolekcji, gdyż archiwalne numery są już w nim zdeponowane.

Rola Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego

W 2012 roku utworzone zostało Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego, którego głównym zadaniem jest gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie do robku naukowego pracowników i doktorantów Uniwersytetu Łódzkiego. Platformą zarządza zespół redakcyjny, do którego należą bibliotekarze i informatycy. Oprogramowanie Dspace zostało zainstalowane na serwerze uczelni, którym zarządza Centrum Informatyki Uniwersytetu Łódzkiego. W ramach kolekcji poszczególnych jednostek uniwersyteckich są gromadzone następujące materiały: książki, rozdziały z książek, artykuły naukowe, materiały dydaktyczne oraz dokumenty powstałe w ramach projektów badawczych prowadzonych na uczelni. Odrębny zbiór stanowią czasopisma naukowe Uniwersytetu Łódzkiego. Przy każdym tytule zamieszczona jest krótka informacja o czasopiśmie, link do strony domowej, adresy e-mail. Kolekcje w podzbiorach są tworzone przez poszczególne numery, które w przypadku wersji drukowanej stanowią odwzorowanie jego struktury. Na stronie każdego numeru są publikowane informacje istotne dla tego wydania, skany okładek oraz spis treści. Dostępne są również statystyki pobrań i wyświetleń poszczególnych dokumentów. Zdeponowane artykuły mogą być zamieszczane na licencji Creative Commons lub na licencji niewyłącznej, decyzję w tej kwestii podejmują redakcje w porozumieniu z wydawcą.

Powstanie Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego dało możliwość bezpłatnego udostępniania wersji elektronicznej czasopism za pośrednictwem biblioteki. Na platformie zostały utworzone kolekcje dla 42 czasopism wydawanych na uniwersytecie. Bibliotekarze podjęli współpracę z redakcjami oraz Wydawnictwem Uniwersytetu Łódzkiego, aby czasopisma mogły znaleźć się w repozytorium. Jako pierwsze zostało zdeponowane czasopismo „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum” (którego współredaktorem jest Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego). Po kilku spotkaniach zorganizowanych z redakcjami czasopism oraz akcji promocyjnej do zasobu repozytorium dodano kolejne tytuły. Aby prace repozytoryjne przebiegały płynnie, należało uregulować sprawy formalnoprawne z Wydawnictwem

Uniwersytetu Łódzkiego. Początkowo Wydawnictwo jako właściciel praw autorskich wyrażało zgodę na deponowanie tylko tych numerów czasopism, które zostały sprzedane. Kwestią sporną pozostawały również numery z lat ubiegłych, które redakcje również chciały umieścić na platformie, ale ich nakłady nie zostały wyczerpane. Rozwiązaniem okazało się ustalenie okresu karencji, po którym mogą być one zamieszczone na platformie. Dlatego też ustalono zmiany w regulaminie Repozytorium, a mianowicie został wprowadzony osobny zapis dotyczący czasopism naukowych Uniwersytetu Łódzkiego, mówiący o przyjęciu formy *online* jako formy podstawowej czasopisma. Redakcje zostały zobligowane do deponowania każdego nowego numeru na platformie. Jednakże decyzja o wersji czasopisma jest podejmowana przez redakcję; jeśli zatem redakcja postanowi pozostać przy pierwotnej, drukowanej wersji, której wydawcą jest Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, wówczas ustalone jest embargo ("Studia Ceranea. Journal of the Walldemar Ceran Research Centre for the History and Culture of the Mediterranean Area and South-East Europe" – 1 rok) oraz wielkość nakładu, przy uwzględnieniu potrzeb redakcji, wymiany bibliotecznej i prenumeraty⁹. Obecnie redakcje stopniowo przystępują do repozytorium, a większość z nich podejmuje decyzje o wersji elektronicznej jako wersji referencyjnej. Zamieszczenie periodyku na platformie umożliwia darmową redystrybucję treści, import i eksport danych. Deponowaniem poszczególnych artykułów zajmują się redakcje, zazwyczaj ich sekretarze. Jest to proces łatwy, ale czasochłonny dla osób niemających doświadczenia. Dlatego też redakcja Repozytorium stara się wspierać osoby zajmujące się deponowaniem materiałów. Istnieje również możliwość odbycia praktyk studenckich w bibliotece uniwersyteckiej, w ramach których studenci zajmują się wprowadzaniem metadanych do bazy, załączaniem plików, tworzeniem spisów treści do poszczególnych numerów oraz sprawdzaniem poprawności zapisów. Do obowiązków redakcji Repozytorium należą wszystkie prace techniczne związane z założeniem struktury kolekcji (wprowadzenie i aktualizacja informacji od redakcji na temat czasopisma, stworzenie spisu treści z hyperlinkami, zatwierdzenie wprowadzonych danych) oraz nadanie identyfikatora DOI¹⁰, gdyż „każde czasopismo, które posiada wersję elektroniczną lub wydawane jest tylko w taki sposób, powinno zadbać o poprawne indeksowanie swoich artykułów w bazach i katalogach internetowych. Zapewnienie tego jest możliwe między innymi dzięki przypisaniu identyfikatorów do obiektów – czyli artykułów opublikowanych (najlepiej) w formacie PDF. Jednym

⁹ Regulamin Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego, www.repozytorium.uni.lodz.pl [29-08-2014].

¹⁰ DOI (*Digital Object Identifier*) jest nadawany automatycznie wszystkim dokumentom zdeponowanym w Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego.

z najpopularniejszych identyfikatorów cyfrowych wykorzystywanych w świecie naukowym jest identyfikator DOI¹¹. Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego jest stroną ponoszącą koszty związane z nadaniem numerów DOI, dla poszczególnych artykułów. Ponieważ „w przestrzeni cyfrowej funkcję mechanizmu organizującego dane cyfrowe pełni struktura. Najpopularniejszą formą zarządzania informacjami elektronicznymi jest baza danych, która pozwala na umieszczenie informacji w ramach określonej struktury, dzięki czemu możliwe jest ich prezentowanie według bardzo różnych porządków”¹², dlatego też w chwili obecnej największy nakład prac w Repozytorium związany jest z automatycznym przesyłaniem metadanych do baz bibliograficzno-abstraktowych. Ministerialne ankiety ewaluacyjne wykazały częsty brak punktów za indeksowanie we wskazanych bazach. Dlatego też postanowiliśmy włączyć redakcje czasopism, repozytorium i wydawcę w procedury indeksowania czasopism. W głównej mierze chodzi o to, aby już raz wprowadzone dane i pliki z pełną zawartością mogły być importowane z systemów instytucjonalnych i uniknąć dotychczasowej sytuacji, kiedy to redaktorzy lub członkowie redakcji kilkakrotnie wprowadzają te same informacje do różnych baz. Wydawnictwo UŁ przygotowuje umowy ramowe z przedstawicielami baz indeksujących z listy ministerialnej (CEJSH, CEEOL, BazHum, BazEkon). Trwają prace nad zorganizowaniem możliwości automatycznego wysyłania albo pobierania metadanych i plików z pełnym tekstem. Zostały również podjęte próby zaimplementowania metadanych do systemu Pol-index. W przypadku czasopism wydawcy De Gruyter Open, z platformy De Gruyter Online do repozytorium będą eksportowane metadane w formacie XML na wskazany serwer FTP.

Optymalnym rozwiązaniem dla czytelnika poszukującego informacji na określony temat jest umożliwienie mu przeszukania jak największej liczby zasobów za pomocą jednego narzędzia, dlatego też od 1 sierpnia 2014 roku biblioteka udostępniła użytkownikom multiwyszukiwarkę EBSCO Discovery Service, która daje możliwość jednoczesnego przeszukiwania wielu sieciowych zasobów informacji, w tym także katalogu bibliotecznego, Repozytorium UŁ oraz Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Łódzkiego. Linki do wersji elektronicznych czasopism z zasobu repozytorium zostały również podpięte w Serwisie A-to-Z oraz w katalogu bibliotecznym. Działania te spowodowały pełne sieciowe udostępnianie kolekcji, zawierających elektroniczne wersje artykułów z czasopism naukowych Uniwersytetu Łódzkiego oraz zwiększyły możliwość dotarcia do nich.

¹¹ E. Kulczycki, *Otwarte czasopisma. Zakładanie czasopism naukowych oraz transformacja czasopism zamkniętych*, Toruń 2013, s. 3, www.repozytorium.amu.edu.pl [29-08-2014].

¹² M. Góralska, *Piśmienność i rewolucja cyfrowa*, Wrocław 2012, s. 261.

Zostały również wprowadzone zmiany związane z wymianą biblioteczną, w tym również wymianą zagraniczną. W przypadku czasopism zdeponowanych w Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego zostały podjęte decyzje dotyczące rezygnacji z zakupu drukowanych egzemplarzy na wymianę międzybiblioteczną. Do bibliotek współpracujących z Biblioteką Uniwersytetu Łódzkiego zostały rozesłane e-maile z hiperlinkami i informacją o dostępności *online* poszczególnych tytułów.

Bibliotekarze systematycznie pracują nad regularnym powiększeniem kolekcji czasopism oraz ich udostępnieniem zainteresowanym użytkownikom. W ubiegłym roku został opracowany wniosek do Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego na przyznanie środków finansowych umożliwiających digitalizację czasopism naukowych Uniwersytetu Łódzkiego. Projekt „Digitalizacja i udostępnienie w Cyfrowym Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego kolekcji czasopism naukowych wydawanych przez Uniwersytet Łódzki” otrzymał finansowanie i jest realizowany przez okres półtora roku; zostanie zakończony w 2015 roku.

Dzięki pozyskanym funduszom zostanie stworzona pełna cyfrowa kolekcja czasopism UŁ (numery bieżące i archiwum) i zdeponowana w Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego. Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego zobowiązała się do wykonania całości prac (w tym digitalizacji, opracowania oraz zdeponowania dokumentów w repozytorium) związanych z poszczególnymi zadaniami. Digitalizacja zasobów archiwalnych czasopism ma na celu zwiększenie efektywności prezentacji publikowanych wyników badań, upowszechnianie, promocję i popularyzację nauki oraz zabezpieczenie wersji papierowej. W chwili obecnej są przygotowywane materiały do digitalizacji, które zostaną poddane procesowi rozpoznania tekstu oraz odkwaszania. Natomiast w 2015 roku będzie odbywało się wprowadzanie poszczególnych rekordów i plików do bazy, opisanych odpowiednimi metadanymi.

* * *

Małgorzata Góralska w książce *Piśmienność i rewolucja cyfrowa* napisała: „rewolucja cyfrowa przyczyniła się zatem do demokratyzacji piśmienności na niespotykaną wcześniej skalę, ponieważ nie tylko ułatwiła dostęp do ogromnych zasobów piśmiennictwa, ale także różnych procesów związanych z jego powstaniem i funkcjonowaniem”¹³. Ten przełom bardzo dobrze pokazuje proces cyfryzacji czasopism Uniwersytetu Łódzkiego.

¹³ Ibidem, s. 282.

Technologia elektronicznej publikacji zmienia wszystkie aspekty funkcjonowania czasopism naukowych, włączając w to proces redakcyjny, produkcję, jak również marketing czasopisma. Praca, jaką wykonały w ostatnich latach redakcje periodyków uniwersyteckich, wydawcy i bibliotekarze, zasługuje na uznanie, ale aby wszystkie systemy i platformy działały sprawnie, potrzeba jeszcze wiele wysiłku. Redakcje czasopism naukowych coraz częściej korzystają z nowoczesnych technologii usprawniających proces recenzji czy produkcji elektronicznej wersji czasopisma. Jednakże niewątpliwym usprawnieniem byłaby jednostka koordynująca wydawanie czasopism uniwersyteckich, wspierająca redakcje w pracach związanych z zarządzaniem kolekcją i zwiększeniem operacyjności, polegającej na możliwości wymiany danych między systemami, ułatwiająca integrowanie czasopisma z bazami abstraktowymi oraz indeksowymi, a także promująca i popularyzująca artykuły w środowisku naukowym na całym świecie. W przypadku czasopism otwartych ułatwieniem byłoby wprowadzenie przez uczelnię polityki otwartości, która niewątpliwie uregulowałaby kwestie dotyczące otwartego dostępu czy też korzystania z licencji Creative Commons.

Możliwości technologiczne dają redakcjom i wydawcom nowe narzędzia wspomagające proces redakcji i wydawania czasopism naukowych i to od nich zależy, jaką formę przyjmie w przyszłości publikacja naukowa.